

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ

У статті розкрито сутність поняття «професійна адаптація». Обґрунтовано доцільність використання інтерактивних технологій для реалізації професійно-адаптаційних процесів у ВНЗ. Наведено приклади інтерактивних вправ, апробованих у підготовці майбутніх економістів-міжнародників під час вивчення ділової німецької мови.

Ключові слова: професійна адаптація, інтерактивні технології, економісти-міжнародники.

В статті раскрыта сущность понятия «профессиональная адаптация». Обоснована целесообразность использования интерактивных технологий для реализации профессионально-адаптационных процессов в вузе. Приведены примеры интерактивных упражнений, апробированных в подготовке будущих экономистов-международников при изучении делового немецкого языка.

Ключевые слова: профессиональная адаптация, интерактивные технологии, экономисты-международники.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх економістів-міжнародників передбачає реалізацію процесу входження молодих людей у професію на основі її активного освоєння ще в період студентських років. Науковці називають це явище «професійною адаптацією», розуміючи під цим поняттям процес пристосування фахівця до виконання професійних функцій. Оскільки професійна адаптація, здебільшого, відбувається вже на робочому місці випускника вищої школи, то зазвичай супроводжується певним періодом пристосування молодого спеціаліста до нових умов, в результаті чого працівник освоюється зі своєю роллю, а саме: вчиться жити у відносно нових для нього соціально-професійних і організаційно-економічних умовах; знаходить своє місце у структурі підприємства як фахівець, здатний вирішувати завдання певного класу і рівня складності; освоює професійну культуру; включається в систему міжособистісних зв'язків і стосунків [8, с. 250].

Процес професійної адаптації майбутнього фахівця зовнішньоекономічної діяльності до професії і посади можна полегшити за рахунок того, що під час підготовки у вищому навчальному закладі студенти можуть виконувати функції, наприклад, економіста-міжнародника у змодельованих викладачем віртуально-професійних ситуаціях. Саме у таких умовах молоді люди мають змогу самостійно виконувати зразки необхідних фахових дій, засвоювати норми та цінності професії, конструювати й апробувати складну систему міжособистісних взаємин у ролі працівника зовнішньоекономічної сфери. Для цього доцільно використовувати педагогічні інновації інтерактивного характеру, що

сприятимуть реалізації професійно-адаптаційних процесів у ВНЗ на основі апробації студентом професійних ролей і функцій у ситуаціях посиленої міжособистісної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє дійти висновку що питання професійної адаптації майбутніх економістів шляхом використання інноваційних педагогічних технологій [5] стало предметом наукових пошуків багатьох педагогів у напрямі формування у студентів професійної компетентності, необхідної для реалізації адаптаційних процесів. Так, у дисертаційних дослідженнях відображено формування професійної компетентності та базових управлінських компетенцій у майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій [1] та імітаційно-рольового моделювання [2]. Науковці пропонують використовувати бізнес-тренінги для економістів як навчальне середовище, у якому найбільш продуктивно реалізуються професійно-адаптаційні процеси [3], та обґрунтовують методичні засади ефективного формування професійно значущих умінь та навичок майбутніх економістів [7].

Невирішеними частинами загальної проблеми залишається конкретне застосування засобів інтерактивних технологій для професійної адаптації майбутніх економістів-міжнародників у процесі іншомовної підготовки.

Мета статті полягає в тому, щоб висвітлити практику використання інтерактивних вправ для реалізації професійно-адаптаційних процесів під час іншомовної підготовки майбутніх економістів-міжнародників.

Виклад основного матеріалу. Специфіка адаптації випускників ВНЗ до виконання професійних функцій зумовлюється характером майбутньої фахової діяльності. Зокрема, в процесі зовнішньоекономічної діяльності функціонують два типи відносин: суб'єктно-об'єктні, обумовлені відношенням фахівця до засобів, предметів фахової діяльності, та суб'єктно-суб'єктні, які виникають між особами – представниками зовнішньоекономічних відносин у процесі професійної взаємодії.

Для цього потрібно сформувати у студентів уміння і навички оптимальної міжособистісної взаємодії, що найкраще реалізується під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, й апробувати сформовані уміння під час іншомовної взаємодії у процесі вивчення іноземних мов.

Відтак актуалізується застосування у вищій школі під час вивчення гуманітарних дисциплін психолого-педагогічного циклу та іншомовної підготовки студентів спеціальних *педагогічних інновацій* в основі яких – активна міжособистісна взаємодія. Такий підхід сприятиме реалізації професійно-адаптаційних процесів у підготовці майбутніх економістів-міжнародників.

Розглянемо значення таких понять, як «адаптація» і «професійна адаптація». У тлумачній літературі адаптація розглядається як процес пристосування когось-небудь до умов життя, звикання до нового середовища, за нових умов (роботи) [4, с. 11]. Адаптація компенсує недостатність звичної поведінки у нових умовах. Завдяки адаптації створюються умови пришвидшення оптимального функціонування особистості в незвичному середовищі. Якщо адаптація не настає, виникають додаткові ускладнення в освоєнні предмету діяльності, аж до порушення її регуляції. Регуляторами адаптації людини виступають мотиви, мислення, воля, здібності, знання, досвід. Адаптація відображається не тільки пристосуванням організму до нових умов, але головно у виробленні фіксованих способів поведінки, які сприяють подоланню труднощів. У залежності від того, в яких умовах і на основі яких механізмів здійснюється пристосування людини до середовища, виокремлюють різні види адаптації: фізіологічну, біологічну,

психологічну, соціально-психологічну, професійну тощо.

Процес адаптації до нових умов прискорюється, якщо людина попередньо ознайомлена з можливими ситуаціями майбутньої діяльності, отримала знання і відомості, необхідні для правильної орієнтації у визначених ситуаціях. Для успішної адаптації необхідно вчитися управляти своєю поведінкою, вміти виявляти готовність до доцільних дій у нових обставинах життя. Оскільки наше дослідження присвячене професійній підготовці майбутніх економістів-міжнародників, то доцільним буде здійснити аналіз поняття «професійна адаптація».

У багатьох наукових джерелах та в сучасних нормативних документах професійна адаптація розглядається як заключний етап процесу професійної орієнтації. Науковці визначають профорієнтацію, як комплексну науково-обґрунтовану систему форм, методів і засобів впливу на людину з метою її професійного самовизначення на основі врахування особистісних характеристик особи для потреб ринку праці. Водночас вона спрямована на досягнення збалансованості між професійними інтересами і можливостями людини, а також потребами суспільства в різних видах професійної діяльності, які постійно вдосконалюються, інтегруються і відповідно змінюються [6, с.12].

Ми погоджуємося з тлумаченням професійної адаптації, яке подається в дослідженні В. Погрібної і розуміється як процес пристосування фахівця до виконання професійних функцій. Оскільки професійна адаптація, здебільшого, відбувається вже на робочому місці випускника вищої школи, то зазвичай супроводжується певним періодом пристосування молодого спеціаліста до нових умов, в результаті чого працівник освоюється зі своєю роллю, а саме: вчиться жити у відносно нових для нього соціально-професійних і організаційно-економічних умовах; знаходить своє місце у структурі підприємства як фахівець, здатний вирішувати завдання певного класу і рівня складності; освоює професійну культуру; включається в систему міжособистісних зв'язків і стосунків [8, с. 250].

Професійна адаптація охоплює процеси пристосування до норм професійно-трудової діяльності, оволодіння професійними

техніко-технологічними операціями, адаптацію до специфічних міжособистісних відносин. З урахуванням цього визначено, що адаптація людини до професійної діяльності передбачає формування інтелектуального потенціалу, пристосування до соціально-психологічних взаємин в групі, оволодіння професійними навичками, входження адаптанта в систему безперервного професійного зростання та професійно-трудової творчості. Сама людина (адаптант) є активним суб'єктом і головним об'єктом педагогічного процесу професійної адаптації [6, с. 13].

Оскільки професійна діяльність майбутніх економістів-міжнародників здебільшого ґрунтується на міжособистісній взаємодії суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, то важливим компонентом професійного навчання майбутніх фахівців цього профілю є іншомовна підготовка. На нашу думку, особлива увага у визначенні результативності іншомовної підготовки студентів має приділятися формуванню вмінь використовувати знання, вміння і навички психолого-педагогічної та конфліктологічної підготовки у ситуаціях професійного спілкування на іноземній мові. Це підкреслює важливість реалізації перших двох педагогічних умов нашого дослідження, та їх інтеграції у професійно-адаптаційних процесах іншомовної підготовки майбутніх економістів-міжнародників.

Однак оптимізація професійно-адаптаційних процесів у іншомовній підготовці майбутніх економістів-міжнародників не була предметом дослідження науковців, хоча її актуальність незаперечна. Для реалізації цієї педагогічної умови нами був розроблений навчально-методичний комплекс інтерактивних вправ для вивчення курсу ділової німецької мови [130].

До складу навчально-методичного комплексу ввійшли професійно-адаптовані інтерактивні вправи призначені для інтенсифікації та оптимізації вивчення ділової німецької мови шляхом реалізації інтегративного підходу в конструюванні іншомовної міжособистісної взаємодії студентів з використанням результатів психолого-педагогічної та конфліктологічної підготовки і фахової спрямованості завдань.

Розглянемо сутність і запланований ефект деяких інтерактивних вправ, які

використовувалися під час вивчення майбутніми економістами-міжнародниками ділової німецької мови. Вправи об'єднувалися і складали тренінгові програму для кожного заняття.

Так, під час вивчення теми «Leute, Berufe, Tätigkeiten» у процесі мовленнєвої розминки використовувалася інтерактивна вправа «**Мозковий штурм**». Студенти отримували завдання: *Поясніть зміст наступних слів: Unternehmen, Tätigkeit, Akademischer Grad, Berufserfahrung, Firmen-Logo.*

Виконання цієї вправи спрямовувалося на те, щоб мотивувати студента до творчого мислення і створювати сприятливу атмосферу для розширення знань з теми. У майбутніх економістів-міжнародників розвивалися комунікативні вміння, формувалися навички невідповідного усного мовлення, колективного обговорення, перцептивності, пошуку рішень; розвивалося вміння засвоювати інформацію за короткий проміжок часу.

Виконання інтерактивної вправи «**Коло ідей**» покликане формувати у студентів уміння виокремлювати проблемні питання; аналізувати певну проблему чи ситуацію на німецькій мові, приймати складні рішення; виявляти конструктивізм і впевненість у своїх висловлюваннях та навички співпраці. Участь студентів у цій інтеракції сприяла мотивації відповідальності майбутніх економістів-міжнародників за свої рішення; розвивала вміння оцінювати ідеї та здійснювати вибір, формувала уміння вести бесіду на професійну тематику, заохочувала до співпраці.

У процесі **аудіо-тренінгу** «**Berufstätigkeit**» студенти відтворювали модель бесіди за такими завданнями:

a) Hören Sie, wie Berufstätige aus verschiedenen Ländern (a-f) sich vorstellen. Wovon sprechen Sie? Kreuzen Sie an.

b) Gibt es Gemeinsamkeiten zwischen diesen Personen und Ihrer eigenen Situation im Hinblick auf: Herkunft • Ausbildung • Tätigkeiten • ...? Erläutern Sie!

Під час аудіо-тренінгу в студентів відбувалися такі прогресивні зміни у професійній підготовці:

– мотивувалося оволодіння діловою німецькою мовою професійно;

– тренувалися знання професійної лексики, навички слухання та усвідомлення

почутого, вміння надавати оцінку своїм професійним якостям;

– формувалися комунікативні навички професійного стилю мовлення та управління собою в професійних ситуаціях, навички роботи з аудиторією;

– формувалися вміння висловлювати свої враження, думки та свою позицію з конкретних ділових питань на німецькій мові, що сприяло вдосконаленню навичок професійного усного мовлення і роботи з партнером на основі вмінь активно взаємодіяти з іншими;

– формувалася культура ведення професійної ділової бесіди та відповідальність за висловлювання.

Виконання інтерактивної вправи «**Дерево рішень**» потребувало від студентів відтворення моделі бесіди у таких ситуаціях:

- a) Sich privat vorstellen
- b) Sich beruflich vorstellen
- c) Sich formell beruflich vorstellen

Участь студентів у інтерактивній вправі «Дерево рішень» сприяло формуванню в студентів логічного мислення, відчуття впевненості в своїй позиції, конструктивізму до висловів та рішень інших, умінь аналізувати певну проблемну ситуацію на діловій німецькій мові та розуміти механізм прийняття складних рішень, а також вдосконаленню навичок активного слухання та набуттю практичного досвіду у вирішенні спірних питань.

Для **рефлексії** попередньої вправи студенти отримували завдання змоделювати професійну ситуацію по-ролям: «Vorstellungsgespräch an einer Firma».

Завданням інтерактивної вправи «**Синтез думок**» було прочитати текст і на основі розуміння засвоєної теми шляхом висловлення певних узагальнень проаналізувати певну проблемну ситуацію на діловій німецькій мові та сформулювати запитання для побудови діалогу.

Виконання цієї інтеракції сприяло *розвитку* умінь пошуку, синтезу та аналізу певного рішення; *формуванню* у студентів впевненості за свої висловлювання, умінь виділяти основні ідеї, пошуку узгодженого рішення в процесі групової роботи на основі навичок співпраці; *реалізації* механізму ведення дискусії; *розвитку* навичок іншомовного спілкування у групі тощо.

Завданням інтерактивної вправи «**Діалог по-ролям**» було побудувати діалоги згідно поданого тексту. Участь студентів у

цій вправі (так само, як і в інтеракції «**Ток-шоу**») передбачало формування у майбутніх економістів-міжнародників таких професійних якостей, як: *вияв* творчої уяви, критичного мислення, навичок пізнавальної діяльності; *уміння* взаємодіяти з іншими в процесі аналізу проблемної ситуації та активного спілкування на діловій німецькій мові; переконувати, вести дискусію, виділяти основні ідеї, робити висновки німецькою мовою на основі реалізації механізмів постановки питання та прогнозування відповіді, навичок активного слухання і публічного виступу; *уміння* здійснювати самостійний вибір і аргументувати обрану позицію діловою німецькою мовою.

Рефлексія всього заняття здійснювалася з метою вдосконалення набутих знань з теми. Студенти мали завдання відтворити модель міні-монологу, використовуючи вислів: *z.B. Ich habe erfahren, dass....*

Студенти також отримували домашнє завдання, для участі в інтерактивних вправах під час вивчення другої теми: Підготуйте коротке повідомлення з наступної теми: «*Themen, die man (nicht) anspricht Fragen, die man (nicht) stellt*».

Під час проведення інших практичних занять з ділової німецької мови систематично використовувалося комплексне поєднання інтерактивних вправ у різних комбінаціях. Так, метою виконання вправи «**Презентація**» було проаналізувати вказані завдання та відтворити модель презентації, що надавало можливість студентам проявити творчі здібності. У майбутніх економістів-міжнародників формувалися вміння узагальнювати, систематизувати й інтерпретувати нові поняття та ідеї діловою німецькою мовою; розвивалися навички глибокого занурення в проблему, тобто її опрацювання і вирішення на фаховому рівні; формувалися навички розподілу часу для виконання певного завдання.

У процесі виконання інтерактивної вправи «**Навчаючи вчуся**» студентам було запропоновано аргументувати свою позицію, опрацювавши таке завдання: *Wie würde die Mitarbeiterin der BLAUSAR GmbH sich (in den Situationen 1-7) vorstellen oder vorgestellt werden?*

За допомогою вправи «**Мікрофон**» актуалізувалися опорні знання і формувалися навички вільного висловлювання щодо запропонованої теми;

відпрацьовувалися вміння говорити коротко, але по суті й переконливо. У процесі розвитку комунікативних умінь формувалися навички вести бесіду, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Інтерактивна вправа «**Групові дослідження**» сприяла розвитку в студентів умінь ґрунтовніше виділяти основні ідеї, працювати над формою висловлювання на німецькій мові в професійному середовищі; навичок іншомовного спілкування у групі; формувалася колективна відповідальність і прагнення до співпраці з іншими, що мотивувало студентів до активного навчання та передачі своїх знань іншими.

Під час вивчення теми «Das Gespräch führen» була застосована **рольова гра** «Eine neue Arbeitsstelle», у ході якої студентам пропонувалося використати такі вислови: Führen Sie das Gespräch in den Rollen von Herrn Misra und Herrn Baranowski. Beide Gesprächspartner stellen dabei ergänzende Fragen, überprüfen ihr Verständnis, bestätigen oder korrigieren Sie Informationen. Wählen Sie entsprechend Ihrer Rolle einen Gesprächsabschluss!

Вивчення теми «Unternehmenspräsentation» супроводжувалося комбінацією відомих і вже використовуваних інтерактивних вправ, які відрізнялися від попередніх лише сутністю завдання.

Під час практичного заняття на тему «Geschäftsbeziehungen zwischen Unternehmen» застосовувався тренінг, який складався з таких інтерактивних вправ: «**Професійна ситуація**», «**Група експертів**», «**Круглий стіл**».

Для виконання вправи «Професійна ситуація» студенти мали завдання змодельовати професійну ситуацію за такими умовами:

Sprechen Sie als Vertreter «Ihres» Unternehmens mit Vertretern «anderer» Unternehmen (mit anderen Kursteilnehmerinnen).

Geben Sie Auskünfte über «Ihr» Unternehmen.

Erfragen Sie entsprechende Auskünfte über das Unternehmen Ihrer Gesprächspartner und notieren Sie die Angaben!

В інтерактивній вправі «Група експертів» студентам пропонувалося дослідити зазначені у методичці вирази та аргументувати свої відповіді. Основною

метою цієї вправи було поглиблення знань з професійної обговорюваної проблеми; формування вмінь осмислення, закріплення та засвоєння певної професійної ситуації, навичок її критичного аналізу, вміння висловлювати свої враження, думки та свою позицію на німецькій мові.

Під час виконання вправи «Круглий стіл» студенти обговорювали тематичні питання та висловлювали свою точку зору, що формувало у них уміння пошуку конкретного вирішення проблеми, оцінювати альтернативні точки зору та аргументувати свою думку на німецькій мові; вміння прогнозувати ситуацію.

Продовження формування в студентів умінь доводити своє бачення розв'язання професійних проблем відбувалося під час виконання інтерактивної вправи «Групове дослідження». Перед студентами ставилося завдання: викласти позицію міні-групи щодо наступних тверджень: *Einkommen und Verbrauch in deutschen Haushalten*.

За допомогою цих вправ у студентів розвивалися і вдосконалювалися навички аргументації та розгорнутого відстоювання своєї думки діловою німецькою мовою; формувалися навички підготовленого та непередбаченого усного мовлення, вільної професійної поведінки у певній фаховій ситуації та активної взаємодії з іншими; навички використання віртуального професійного досвіду на практиці; вміння концентруватись на професійній ситуації; розвивалася професійна уява в умовах партнерської роботи.

Завершальним етапом кожного заняття з використанням інтерактивних технологій була рефлексія, у ході якої студенти мали змогу усвідомлювати та оцінювати свою діяльність. У них формувалися вміння аналізувати певний обсяг інформації за короткий проміжок часу; проектувати й прогнозувати перебіг професійної ситуації, що сприяло розвитку професійної компетентності, творчому, аналітичному мисленню; формувало мотивацію до самопізнання, збагачення власного професійного досвіду, що сприяло реалізації професійно-адаптаційних процесів.

Висновок. Проведення практичних занять з ділової німецької мови ґрунтувалося на використанні взаємопов'язаних інтерактивних вправ, які створювали професійно-мотиваційне, міжпредметно-інтеграційне, професійно-адаптаційне

середовище підготовки майбутніх економістів-міжнародників. У процесі активної участі в інтеракціях у студентів формувалися такі професійно важливі вміння і навички: аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу, що сприяло більш доступному засвоєнню знань і адаптації студентів до можливих професійних ситуацій в майбутньому; формулювати власну думку, правильно її висловлювати, дискутувати й аргументувати власну точку зору; слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні фахові ситуації, збагачувати власний соціально-професійний досвід завдяки активній міжособистісній професійно спрямованій взаємодії в ситуаціях

іншомовного спілкування; будувати конструктивні відносини в групі, що моделює професійні взаємини, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути діалогу; знаходити спільне рішення у розв'язанні конфліктного діалогу; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт, що сприяло реалізації професійно-адаптаційних процесів.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі ми вбачаємо у розробці спеціальних методик і їх науковому обґрунтуванні для професійного зростання майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності під час іншомовної підготовки.

Література

1. Андрущенко Н. О. Формування базових управлінських компетенцій у майбутніх менеджерів економічного профілю засобами інтерактивних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. О. Андрущенко. – Вінниця, 2011. – 20 с.
2. Бабаян О. О. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами імітаційно-рольового моделювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Бабаян. – Вінниця, 2009. – 20 с.
3. Бізнес-тренінги для економістів : навч. посіб. / Н. Ю. Бутенко, О. О. Герасименко, О. Ю. Гулевич та ін. – К. : КНЕУ, 2007. – 280 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
5. Деркач Ю. В. Підготовка майбутніх економістів в умовах нових технологій навчання / Ю. В. Деркач // Нові технології навчання. – 2010. – № 61. – С. 87–91.
6. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Методичні засади ефективного формування професійно значущих умінь та навичок майбутніх економістів : метод. реком. для викладачів вищих навч. закладів / уклад. : Л. І. Міхєєва, Н. М. Бідок. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 43 с.
8. Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму : монографія / В. Л. Погрібна. – К. : Алерта : КНТ : ЦУЛ, 2008. – 336 с.

Maksymchuk L. V., Ph.D. in education, lecturer

USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN FOREIGN TRAINING FUTURE INTERNATIONAL ECONOMY EXPERTS

The article elaborated the essence of the concept of “professional adaptation“ of future international economy experts by using innovative pedagogical technologies in the foreign language.

The process of occupational adaptation of future professional foreign trade to the profession and positions can be facilitated by the fact that during the preparation of high school students can perform functions such as international economics in the simulated virtual instructor-professional situations. Special attention in determining the effectiveness of foreign language students training should be given to developing abilities to use knowledge and skills of psychological, educational and training situations conflictological professional communication in a foreign language. Through with the help of using specific pedagogical innovations while studying humanities psychological and pedagogical sciences and foreign language training based on active interpersonal interaction students develop reasoning skills and improved and expanded defending their opinions in foreign business language, formed the skills trained and untrained speech, free professional conduct in a particular situation, develop imagination in a professional partnership work. Feasibility of using interactive technology to implement vocational and adaptive processes of international students in high school.

Key words: professional adaptation, interactive technologies, international economy experts.